

MOTIONER

FOLKTINGETS SESSION I HELSINGFORS 2020

FOLKTINGET

MOTION 1: SMÅBARNSPEDAGOGIK PÅ SVENSKA

Småbarnspedagogikens roll är att erbjuda fostran, undervisning och vård av barn med betoning på pedagogik. Kommunerna ansvarar för att småbarnspedagogik erbjuds för barnens och familjernas behov. Varje barn har rätt att delta i småbarnspedagogik och det är en grundläggande rättighet att få ta del av småbarnspedagogiken på sitt eget modersmål.

Personalbristen inom småbarnspedagogiken är ett faktum på flera håll i Finland, speciellt kritiskt är läget i huvudstadsregionen. På den svenska sidan ser situationen dessutom speciellt dystert ut. Utmaningarna har gått så långt att Helsingfors stad varit tvungen att erbjuda småbarnspedagogik på finska till ungefär hälften av de svenskspråkiga familjer som står på kö till dagvårdsplats.

Personalbristen inom småbarnspedagogiken leder till att de språkliga rättigheterna inte kan tryggas och det behövs flera olika åtgärder på både kort och lång sikt för att råda bot på personalbristen. Det behövs bland annat höjda löner och bättre arbetsförhållanden, attraktiviteten för yrket måste öka och det ska finnas bättre möjligheter till vidareutbildning. På lång sikt måste det satsas på att locka studerande till utbildningslinjerna och också se till att de här utbildade personerna hålls kvar i branschen.

Vi föreslår därför att Folktinget:

- kontinuerligt följer upp läget inom småbarnspedagogiken på svenska
- jobbar för att öka utbildningsplatserna inom branschen

Silja Borgarsdóttir Sandelin
Christel Liljeström

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Småbarnspedagogiken har fått mycket synlighet i den offentliga debatten. I huvudstadsregionen, särskilt i Helsingfors, är personalbristen stor och staden kan inte trygga de språkliga rättigheterna.

Sydkustens landskapsförbund r.f. har kartlagt personalsituationen och de språkliga förhållandena i svensk-språkiga daghem. Ur rapporten ”Småbarnspedagogiken i Svenskfinland 2019” framgår att samma kommuner och regioner under en lång tid haft svårigheter att lösa personalbristen. Utmaningen är alltså inte ny. Endera har man inte tidigare reagerat på situationen på ett adekvat sätt eller så har åtgärderna inte varit tillräckliga.

Att uppföljningsinformation om småbarnspedagogiken nästan helt saknats nationellt, men också gällande den svenskspråkiga verksamheten, hjälper inte situationen. En ny informationsresurs, Varda, samlar och producerar enhetlig och jämförbar information som kan användas för att utveckla småbarnspedagogiken och för att fatta nödvändiga beslut både på kommunnivå och nationell nivå. Tjänsten tas i bruk etappvis 2019–2020. De sista uppgifterna, bland annat personalinformation, införs i slutet av 2020.

I samband med samrådet för språkärenden, som fokuserade på förverkligandet av de språkliga rättigheterna och språkförhållandena inom undervisningen, frågade Folktinget undervisningsminister Sanni Grahn-Laasonen om hur tillgången till behörig svenskspråkig personal inom småbarnspedagogiken ska säkerställas. Folktinget framhöll att det bör finnas tillräckligt många nybörjarplatser på svenska på alla utbildningsstadier.

Undervisnings- och kulturministeriet inledde 2018 en satsning på att öka antalet utbildningsplatser inom den särskilt finansierade utbildningen av lärare inom småbarnspedagogik åren 2018–2021. Inom den svenskspråkiga utbildningen har Helsingfors universitet och Åbo Akademi erbjudits möjlighet och finansiering att öka antalet utbildningsplatser. Ministeriet meddelar att antalet sökande till utbildning av lärare inom småbarnspedagogik minskar och utbildningar dras in. Tillgången till kompetent personal kan inte säkerställas endast genom ett tillräckligt

antal nybörjarplatser, om det inte finns sökande till utbildningarna.

Yrkeshögskolorna Arcada och Novia erbjuder individanpassade socionomutbildningar på svenska. Utbildningen leder till socionomexamen och utgör ett alternativ för den som redan arbetar inom småbarnspedagogiken men som saknar examen inom området.

Signalerna från andra stadiets utbildningar säger också att antalet utbildningsplatser inte är ett problem, utmaningen ligger snarare i att branschen inte lockar studerande. Arbetsuppgifterna inom det småbarnspedagogiska fältet måste göras mera lockande.

Styrelsen föreslår för sessionen

- att Folktinget bevakar situationen inom småbarnspedagogiken på svenska via Folktingets påverkansarbete.

MOTION 2: BRIST PÅ SVENSKSPRÅKIG VÅRDPERSONAL

Nästan alla vårdinrättningar på tvåspråkiga orter klagar på bristen på vårdpersonal som kan betjäna på båda språken. Regeringsprogrammet tar även upp ett mål att höja personalkvoten för serviceboende till 0,7.

Sedan den obligatoriska svenskan i studentexamen slopades har antalet studenter som läst och skrivit svenska minskat vilket leder till att mängden finskspråkiga med bra kunskaper i svenska som läser vidare inom ett vårdyrke också har minskat. Tillika är arbetssituationen i Finland ofta sådan att många tvåspråkiga vårdare söker sig bort eller utomlands efter arbete som de upplever mer givande, vilket i sig beskattar landets tvåspråkiga arbetskraft på ett ogynnsamt sätt.

Enligt språklagstiftningen ska vård på tvåspråkiga orter ges på nationalspråken, finska och svenska.

Ovan nämnda faktorer leder till att trycket på redan utbildad personal som kan betjäna på båda språken ökar. På motsvarande sätt ökar också trycket på vårdutbildningen att utexaminera mer personal som kan betjäna på båda språken. Men vårdutbildningen begränsas av otillräckliga utbildningskvoter.

Detta leder till att de vårdinrättningar som är skyldiga att upprätthålla sådana tvåspråkiga tjänster i praktiken inte har möjlighet att till fullo följa språklagstiftningen.

Det är och måste vara statsmakten som ska ansvara för att det utbildas tillräckligt med personal för att svara mot den gällande eller ny lagstiftning. Och som en följd av ovanstående måste det leda till höjda utbildningskvoter för de vårdutbildnings anordnare som ordnar tvåspråkig utbildning eller vårdutbildning på svenska. Folktingets uppdrag att bevaka och främja den svenskspråkiga befolkningens rättigheter och intressen innefattar därmed i högsta grad att den svensk- och tvåspråkiga vårdutbildning ska svara mot gällande språklagstiftning.

Undertecknade yrkar på att Folktinget:

- bevakar och påtalar det reella behovet av svenskspråkig vårdutbildning
- informerar berörda parter och aktörer om ett ökande behov av svenskspråkig vårdutbildning
- påtalar bristerna i nuvarande utbildningskvoter för vårdutbildningen

Kjell Wennström
Christel Liljeström
Inger Wretdal
Barbro Kloo
Marie Bergman-Auvinen

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Tillgången till svenskkunnig personal är en förutsättning för att den svenskspråkiga befolkningen ska få social- och hälsovård på eget språk.

Lagstiftningens krav är tydliga. Tvåspråkiga kommuner och samkommuner ska ordna social- och hälsovård på både finska och svenska så att klienterna och patienterna själva kan välja om de vill ha service på finska eller svenska (6 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) och 40 § i socialvårdslagen (710/1982)). Myndigheten ska genom rekrytering, utbildning och personalpolitiska åtgärder säkerställa att personalen har tillräckliga språkkunskaper för att myndigheten ska kunna förverkliga den finsk- och svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter (2 § och 3 § i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003)).

Såsom motionsställarna framför, är bristen på svensk-kunnig vårdpersonal emellertid stor på de flesta tvåspråkiga orter, vilket leder till att det är svårt för myndigheterna att förverkliga den svenskspråkiga befolkningens rätt att få social- och hälsovård på eget språk.

Staten ansvarar för att utbildningen av personal inom social- och hälsovårdssektorn motsvarar de krav som språklagstiftningen ställer och de uppgifter som kommunerna och samkommunerna har. Antalet svenskspråkiga utbildningsplatser ska alltså motsvara efterfrågan på personal.

Enligt Folktingets kännedom finns det ingen systematisk utredning om hur väl antalet utbildningsplatser motsvarar efterfrågan på svenskkunnig personal. Det är emellertid klart att det behövs mer svenskkunnig personal inom social- och hälsovården. Samtidigt finns det information som tydligt visar att sökandena inte alltid räcker till för att fylla antagningskvoten till alla svenskspråkiga utbildningar (se till exempel Utbildningsstyrelsens statistik över antagningen till svenskspråkiga utbildningsplatser inom social- och hälsovårdssektorn). Oberoende av antalet antagna till utbildningarna, är det viktigt att inträdeskraven är lämpliga för att utbildningen ska hålla god kvalitet.

För att kunna konstatera om fler utbildningsplatser är en lösning eller om fokus bör riktas även på andra aspekter, behövs en utredning över hur de svenskspråkiga utbildningarnas storlek och regionala placering påverkar tillgången till svenskspråkig personal. Detta har Folktinget också tagit med i sin verksamhetsplan för åren 2019–2020. Folktinget har beredskap att starta en utredning som täcker utbildningen av personal inom hela social- och hälsovårdssektorn.

Styrelsen föreslår för sessionen:

- att Folktinget utreder om de svenskspråkiga utbildningsplatserna inom social- och hälsovårdssektorn är tillräckliga,
- att Folktinget vidtar behövliga åtgärder för att informera om de utmaningar som utredningen visar på.

MOTION 3: DIGITALA TJÄNSTER PÅ SVENSKA

Samhälls- och myndighetstjänster sköts allt oftare med hjälp av olika digitala lösningar. Det här kan i bästa fall förbättra servicens tillgänglighet då servicen finns närmare människan. Då digitala tjänster byggs upp och utvecklas är det viktigt att säkerställa att de språkliga rättigheterna och tillgängligheten tillgodoses, så att alla ska ha möjlighet att likvärdigt använda tjänsterna.

Enligt regeringsprogrammet ska teknik- och digitaliseringsberedskapen hos den offentliga sektorn höjas. För att tjänsterna ska finnas att tillgå på båda språken är det viktigt att språket beaktas som en faktor redan från början av processen för att säkerställa att de språkliga rättigheterna tillgodoses också i praktiken.

Digitala metoder kommer att utnyttjas i större utsträckning speciellt inom social- och hälsovården samt inom den sociala tryggheten. För att alla invånare ska kunna garanteras högklassig vård måste de digitala tjänsterna fungera på båda språken. En god och fungerande vård och omsorg hör till grundtryggheten i en rättsstat.

Vi föreslår därför att Folktinget:

- bevakar digitala samhälls- och myndighetstjänster så att den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter tillgodoses
- informerar de myndigheter och tjänsteutvecklare av tvåspråkiga digitala tjänster vad språklagstiftningen förutsätter och kräver av tjänsterna

Christel Liljeström
Kjell Wennström
Inger Wretdal
Ann-Sofi Backgren
Monica Asplund

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Digitaliseringen av offentliga tjänster är en högprioriterad satsning inom den statliga förvaltningen, och de digitala tjänsterna har fått en allt starkare förankring i människornas vardag.

Folktinget tar årligen emot ett växande antal språkskyddsanmälningar gällande digitala tjänster. Anmälningarna omfattar ett brett spektrum av samhällssektorer och anmälningarna gäller allt från avsaknaden av svenska versioner av webbsidor till service på svenska via chatttjänster.

Folktinget har aktivt lyft fram rätten till likvärdiga digitala tjänster på finska och svenska i utlåtanden till statsförvaltningen och riksdagens utskott under de senaste åren. Folktinget har genomgående framhållit att de språkliga rättigheterna ska beaktas redan från början av planeringsprocessen, så att användarens rätt till service på det egna språket säkerställs i systemlösningarna. När den upphandlande myndigheten ingår avtal med en aktör som producerar digitala tjänster ska myndigheten ställa som villkor att de språkliga rättigheterna beaktas i systemlösningarna och i utvecklandet av tjänsterna.

Folktinget har gett utlåtanden bland annat om förslaget till lag gällande tillhandahållande av digitala tjänster och förslaget till lag gällande Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Därtill har Folktingets förvaltningsutskott hört sakkunniga från justitieministeriet och finansministeriet om digitaliseringen respektive artificiell intelligens. Finansministeriets representant uppmanade Folktinget att kontakta ministeriet i frågor som gäller digitalisering och språkliga rättigheter, vilket innebär att Folktinget har möjlighet att föra en direkt dialog med ministeriet. Finansministeriets och Befolkningsregistercentralens pilotprojekt om digitalt stöd i landskapet Österbotten har också funnits på utskottets agenda.

Även när det gäller digitalisering inom social- och hälsovården har Folktinget i utlåtanden och diskussioner konsekvent lyft fram vikten av att de digitala lösningarna fungerar likvärdigt på finska och svenska. Folktinget håller för närvarande på att sammanställa information om hur språklagstiftningen bör tillämpas inom olika delar av digitaliseringsprocessen. Syftet är att tydliggöra och informera

om hur kravet på tvåspråkighet bör tas i beaktande i olika etapper av processen, för att de digitala tjänsterna inom social- och hälsovården ska bli fungerande tvåspråkiga.

Styrelsen föreslår för sessionen:

- att Folktinget fortsätter bevaka hur språkliga rättigheter beaktas i reformprojekt och lagberedning med anknytning till digitalisering,
- att Folktinget för en dialog med justitieministeriet, finansministeriet och övriga relevanta myndigheter om hur den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter ska beaktas i utvecklingen av de digitala tjänsterna.

MOTION 4: NÖDCENTRALS KURSER OCKSÅ I SÖDRA FINLAND

I Vasa har det, i samarbete mellan det lokala räddningsverket och centralsjukhuset, ordnats en kurs för nödcentralspersonal. Av 14 utdimitterade har enligt uppgifter i massmedier 12 fått jobb i Vasaregionen, en i Åbo och en på huvudstadsregionens nödcentral i Kervo.

Behovet av personal som kan betjäna även på svenska är minst lika akut i södra Finland. Samtidigt hotas Räddningsskolan i Helsingfors av indragning, varefter all personal skulle utbildas i Kuopio, där tvåspråkigheten inte kan garanteras.

Vi föreslår därför:

- att Folktinget tar initiativ till och verkar för att Räddningsinstitutet i Kuopio i samarbete med Polisyrkeshögskolan i Tammerfors ordnar svenska eller tvåspråkiga kurser för nödcentralspersonal också i södra Finland, företrädesvis vid den hotade Räddningsskolan i Helsingfors.

Björn Månsson
Jan-Erik Eklöf
Linnéa Henriksson
Barbro Kloo
Merja Laaksonen
Christel Liljeström
Stefan Mannsén
Anders Portin
Thomas Rosenberg

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Nödcentralverket är en statlig myndighet, och nödcentralerna ska följaktligen kunna betjäna den som ringer ett nödsamtal på finska och svenska. Tillgången till svensk-kunniga nödcentraloperatörer är därför en nyckelfråga i verksamheten.

Räddningsinstitutet i Kuopio inledde ett tvåspråkigt utbildningsprogram för nödcentraloperatörer i Vasa hösten 2018. En del av utbildningen ordnades på Polisyrkeshögskolan i Tammerfors och Räddningsinstitutet i Kuopio. 15 personer utexaminerades i december 2019 och av dessa valde 12 att arbeta vid nödcentralen i Vasa.

Folktinget har aktivt lyft fram behovet av svenskkunniga nödcentraloperatörer i kontakter till inrikesministeriet och riksdagens förvaltningsutskott under årens lopp. Folktinget hörde representanter för nödcentralerna i Vasa och Åbo vid ett seminarium om trygghet av offentliga säkerhetstjänster på svenska hösten 2018. Folktingets förvaltningsutskott hörde därtill en sakkunnig från Nödcentralverket om nödcentralernas nya gemensamma datasystem våren 2019.

Motionärerna konstaterar det viktiga i att det ordnas svensk- eller tvåspråkig utbildning för nödcentraloperatörer också i södra Finland med hänvisning till det akuta behovet av personal som kan betjäna också på svenska. Detta är i linje med Nödcentralverkets uttalande om att det behövs tvåspråkig utbildning av nödcentraloperatörer också i huvudstadsregionen, speciellt med tanke på personalsituationen vid nödcentralerna i Kervo och i Åbo (16.12.2019).

Inrikesministeriet har beviljat Helsingfors räddningsskola tillstånd att fortsätta med den yrkesinriktade utbildningen inom räddningsbranschen fram till sommaren 2023.

Styrelsen föreslår för sessionen:

- att motionärernas yrkande antas.

MOTION 5: DOMAR OM BROTT MOT SPRÅKLAGAR

I vår vardag ser vi alla hur språkföreskrifterna (lagarna, förordningarna mm.) inte ”följs”, dvs hur lagbrott hela tiden förekommer.

Det gäller naturligtvis språklagen och grundlagen, men likväl övriga lagar och förordningar med föreskrifter beträffande svenskan. Exempel behövs ej.

Folktinget bevakar exemplariskt den grundläggande lagstiftningen, men mindre aktivt förordningar. Någon dömande instans för brott mot svenskan finns i praktiken inte. Vi läser stora rubriker om ”vegekött” med viten på 100 000 euro, men aldrig om de tusentals lagvidriga förpackningar gällande svenskan.

Den offentliga sektorn är i praktiken ett flytande begrepp, helägda och delägda offentliga företag anser sig inte behöva följa lagar, producenter till den offentliga sektorn ännu mindre.

Dessutom står den offentliga sektorn i praktiken utanför lagen, då (svep)skäl som resursbrist eller ”nya” processer godtas som ”laglig” orsak att bryta mot lagen. Jag har aldrig hört om en brottsprocess gentemot en enda verkschef eller dylik pga brott mot något som har med vårt språk att göra.

Med denna motivering uppmanar jag Folktinget

- Att grundligt t ex genom tillsättande av en expert arbetsgrupp utreda hur brott mot svenskan i vårt samhälle kunde utredas och om den nuvarande lagstiftningen gällande domar är relevant samt om möjligt ge förslag beträffande uppkomna brister.

Michael Berner
Folktingsledamot

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Folktinget arbetar dagligen med att bevaka att språklagstiftningen efterföljs och att de svenskspråkiga i Finland får den lagstadgade servicen på svenska.

De statliga myndigheterna och tvåspråkiga kommunala myndigheterna är på basis av språklagstiftningen skyldiga att självmant garantera service på landets två nationalspråk. Detta innebär att vi i vår kontakt med ovannämnda myndigheter ska ha rätt att tala och använda svenska. Också de statliga bolagen omfattas delvis av språklagen. Folktinget är väl medvetet om att motionären har rätt i sin iakttagelse att alla myndigheter inte följer språklagen på ett önskvärt vis.

Motionären lyfter upp frågan om underlåtenhet att följa språklagen eventuellt borde medföra ett straff. Utgångspunkten i den offentliga rätten är att lagligheten i myndigheternas verksamhet i sista hand övervakas av de högsta laglighetsövervakarna justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman. När det gäller grundläggande rättigheter, såsom de grundläggande språkliga rättigheterna, och kriminalisering av underlåtenhet att tillgodose dessa rättigheter, ska bland annat proportionalitetsprincipen iakttas. Proportionalitetsprincipen innebär att man måste avväga om kriminalisering är nödvändigt för att skydda det rättsliga intresse som ligger bakom, och är det möjligt att uppnå samma syfte genom andra åtgärder, som inte begränsar andra grundläggande rättigheter i lika hög utsträckning som en kriminalisering skulle göra.

I förarbetet till språklagen har man konstaterat det att det inte ansetts ändamålsenligt att föreslå särskilda straffbestämmelser för brott mot språklagen, eftersom tjänstemännen handlar under tjänsteansvar. I samband med beredningen av språklagen har det ansetts att språklagens efterlevnad inte främjas genom särskilda straffparagrafer. Man har istället valt att betona att det bästa sättet att främja lagens mål är att skapa ett positivt klimat och att göra både tjänstemän och annan personal mer motiverade. Den högsta tillsynen över att språklagen följs utövas av justitiekanslern i statsrådet och av riksdagens justitieombudsman. En instans som privatpersoner också

kan vända sig till i fall av diskriminering är diskrimineringsombudsmannen.

Folktinget för en aktiv dialog med de tre ovannämnda instanserna i arbetet för det svenska språket i Finland. Justitieombudsmannen har i sin kontakt med Folktinget konstaterat att han för tillfället nås av rätt få motiverade klagomål gällande brister i förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Folktinget i sin tur emottar årligen ett hundratal anmälningar gällande brister i myndigheternas service på svenska.

Som ett led i kampanjen ”Folktinget i farten”, där Folktinget besöker olika orter i Finland för att berätta om Folktingets verksamhet och informera om det svenska i Finland, så kommer Folktinget att sprida information om vilka instanser privatpersoner kan vända sig till om de upplever att de inte får lagstadgad service på svenska. Folktinget kommer också att arbeta för att synliggöra språkskyddsarbetet vid Folktinget och mer aktivt informera privatpersoner om möjligheten att vända sig till Folktinget.

Styrelsen föreslår för sessionen:

- att Folktinget sprider information om vart privatpersoner kan vända sig om de upplever att språklagen inte efterföljs.
- att vi än tydligare synliggör och underlättar möjligheten att vända sig till Folktinget för att få råd gällande språkliga rättigheter.

SNELLMANSGATAN 13 A, 00170 HELSINGFORS • TFN +358 9 684 4250
folktinget@folktinget.fi • www.folktinget.fi